

РІЧНИЙ ЗВІТ 2012

Українська Гельсінська спілка з прав людини

Всеукраїнська асоціація громадських правозахисних організацій

www.helsinki.org.ua

UKRAINIAN
HELSINKI
HUMAN
RIGHTS UNION

Українська
Гельсінська
спілка
з прав людини

ЗМІСТ

>	Історія організації	4
>	Структура організації	6
>	Основні напрямки діяльності	7
1	Захист жертв порушень прав людини	7
2	Інформування про порушення прав людини	10
3	Навчання правам людини	13
4	Адвокація	16
5	Спеціальні проекти УГСПЛ	23
>	Фінансовий звіт УГСПЛ за 2012 рік	30
>	Інформація для благодійників	32
>	Контакти	32

Особливу подяку висловлюємо Міжнародному фонду «Відродження», Фондації «Інститут відкритого суспільства», Національному Фонду демократії, Норвезькому Гельсінському комітету, Фонду Чарльза Стюарта Мотта, Посольству Королівства Нідерландів в Україні, Програмі розвитку Організації Об'єднаних Націй, Представництву Європейського Союзу в Україні, Посольству Сполучених Штатів Америки в Україні, Раді Європи, Фондації Дому Прав Людини, корпорації «Майкрософт».

Шановні колеги, партнери, донори і всі, кому не байдужа ситуація з правами людини в нашій країні!

Від імені Української Гельсінської спілки з прав людини хочу подякувати вам за розуміння та підтримку нашої діяльності.

Завдяки вам щодня десятки людей отримують допомогу та захист від свавілля посадових осіб.

Ваша допомога робить можливим ведення стратегічних справ, які змінюють судову практику України та наближуються судочинство до стандартів справедливості.

Завдяки вам ми навчаємо адвокатів бути справжніми борцями за права людини.

За вашої підтримки ми навчаємо людей захищати себе і бути свідомими громадянами своєї країни.

Кожна виграна нами справа, кожне відвойоване право — це наша спільна перемога, спільне досягнення. І ми обіцяємо, що будемо боротися далі. І будемо вдячні, якщо ви залишитесь з нами!

*З повагою,
Аркадій Буценко*

Виконавчий директор Української Гельсінської спілки з прав людини

ІСТОРІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

Українська Гельсінська спілка з прав людини (УГСПЛ) — найбільша асоціація правозахисних організацій України. Спілка об'єднує 30 правозахисних недержавних організацій. Метою діяльності УГСПЛ є захист прав людини.

УГСПЛ вважає себе частиною гельсінського руху і продовжувачем традицій та діяльності Української Гельсінської групи сприяння виконанню Гельсінських угод — УГГ.

1 серпня 1975 року уряди 35 держав Європи та Північної Америки, у тому числі і уряд СРСР, підписали Гельсінські угоди, що були покликані закріпити нові відносини в Європі, забезпечити виконання у кожній з них високих принципів демократії та прав людини. Розуміючи, що за умов Радянської України, це, практично, неможливо, 10 листопада 1976 р. група правозахисників об'єдналася для сприяння виконанню Гельсінських угод. УГГ була створена у складі: Олесь Бердник — письменник-фантаст, Петро Григоренко (він став представником групи у Москві), Левко Лук'яненко, Оксана Мешко, Ніна Строката, Іван Кандиба, Олексій Тихий, Микола Руденко (керівник Групи), Мирослав Маринович, Микола Матусевич.

УГГ стала найбільшою правозахисною організацією в республіці. Серед її 36 членів були такі відомі дисиденти як Надія Світлична, В'ячеслав Чорновіл, Василь Стус, Василь Овсієнко, Микола Горбаль та ін. Незважаючи на постійні репресії, УГГ не припинила своє існування. З 1987 року, коли ставала поступово все більш можливою легальна діяльність, члени УГГ, які поверталися з таборів, майже всі стали вести політичну діяльність. Коли Україна стала незалежною, правозахисний рух треба було створювати з нуля.

У 2002 році за ініціативи Харківської правозахисної групи було створено Раду українських правозахисних організацій (РУПОР). Виконавчим директором Ради став Володимир Яворський. У 2002–2004 рр. РУПОР виріс до однієї з найміцніших правозахисних організацій в країні.

1 квітня 2004 року після Першого форуму правозахисних організацій «Моніторинг прав людини на виборах», що був організований РУПОРОм, відбулися установчі збори Всеукраїнської асоціації правозахисних організацій «**Українська Гельсінська спілка з прав людини**». Розпочався новий етап у спільній роботі багатьох правозахисних організацій. За 8 років УГСПЛ стала найбільш впливовою правозахисною організацією України. Більше інформації про історію Гельсінського руху можна знайти тут:

<http://archive.khpg.org/index.php?id=1160728419>

Члени спілки

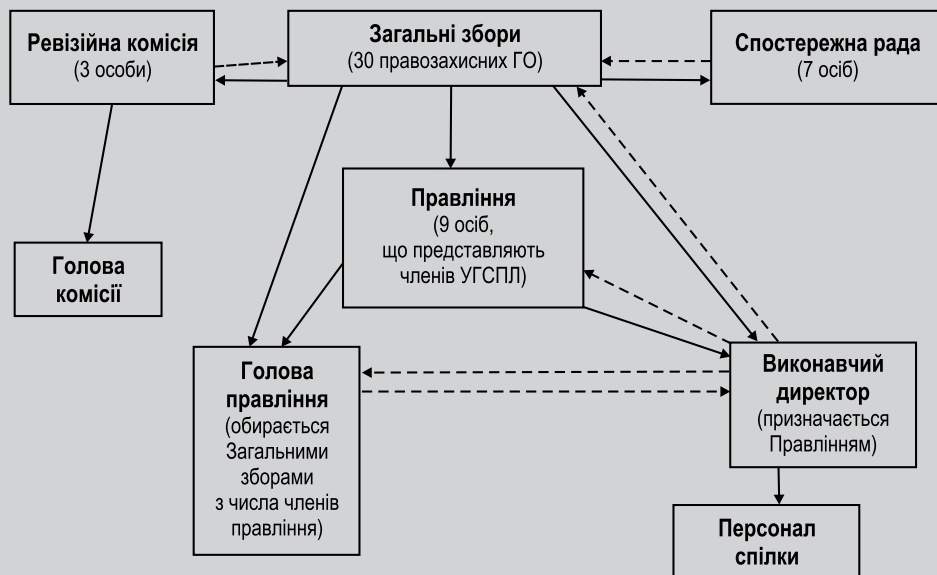
УГСПЛ утворюють 30 правозахисних громадських організацій:

1. Асоціація «Громадські ініціативи», м. Кіровоград:
<http://www.monitoring.kr.ua>
2. Всеукраїнське товариство політичних в'язнів і репресованих (частиною якого є Український комітет «Гельсінкі-90»), м. Київ.
3. Громадська організація «Айболіт», м. Сімферополь.
4. Громадський комітет захисту конституційних прав та свобод громадян, м. Луганськ.
5. Громадська організація «Інститут правових досліджень та стратегій», м. Харків:
<http://www.hr-lawyers.org/>
6. Громадська організація «Флора», м. Кіровоград:
<http://childflora.org.ua/>
7. Громадська організація «Територія успіху», м. Кіровоград:
<http://www.watchdog-kr.org.ua>

8. Донецька громадська правозахисна організація «Донецький Меморіал»: <http://ukrprison.org.ua/>
  9. Екологічно-гуманітарне об'єднання «Зелений Світ», м. Чортків: www.greenworld.org.ua
  10. Екологічний клуб «ЕОЛ», м. Южний Одеської області.
  11. Інститут «Республіка», м. Київ.
  12. Комітет з моніторингу свободи преси в Криму, м. Сімферополь.
  13. Конгрес Національних Громад України (КНГУ), м. Київ: <http://www.kngu.org>
  14. Конотопське товариство споживачів і платників податків «Гідність», м. Конотоп Сумської області.
  15. Криворізьке міське об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка, м. Кривий Ріг Дніпропетровської області.
  16. Луганське обласне відділення Комітету виборців України, м. Сєвєродонецьк Луганської області.
  17. Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда — Україна», м. Київ: <http://www.la-strada.org.ua>
  18. Міська молодіжна громадська організація М'АРТ (Молодіжна Альтернатива), м. Чернігів: <http://m-art.org.ua/ua/>
  19. Одеське обласне відділення Комітету виборців України: www.cvu.od.ua
  20. Одеська правозахисна група «Верітас».
  21. Правозахисний центр поступ, м. Луганськ: <http://postup.lg.ua/>
  22. Севастопольська правозахисна група.
  23. Сумське міське об'єднання громадян «Громадське бюро «Правозахист».
  24. Харківська правозахисна група: <http://www.khpg.org>
  25. Херсонська міська асоціація журналістів «Південь»: <http://www.uapravo.org/>
  26. Херсонська обласна організація Комітету виборців України: <http://polit-kherson.info/faq.html>
  27. Центр досліджень регіональної політики, м. Суми.
  28. Центр правових та політичних досліджень «СІМ», м. Львів: www.centre7.org.ua
  29. Чернігівський громадський комітет захисту прав людини: <http://www.protection.org.ua>
  30. Чортківська міська громадська організація «Гельсінська ініціатива-XXI», м. Чортків Тернопільської області.
- УГСПЛ відкрита до співпраці з іншими організаціями. Як стати членом УГСПЛ, ви можете дізнатись за цим посиланням: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1238695051>
- У своїй діяльності члени УГСПЛ дотримуються Декларації етичних засад організації: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1238684627>

СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ

Склад правління УГСПЛ

1. **Євген Захаров** — голова правління, Харківська правозахисна група, м. Харків.
2. **Олександр Букалов** — громадська організація «Донецький Меморіал», м. Донецьк.
3. **Сергій Буров** — молодіжна громадська організація «М'АРТ», м. Чернігів.
4. **Микола Козирєв** — Громадянський комітет захисту прав та свобод, м. Луганськ.
5. **Костянтин Реуцький** — правозахисний центр «Поступ», м. Луганськ.

6. **Олександр Степаненко** — громадська організація «Гельсінська ініціатива-XXI», м. Чортків, Тернопільська область.
7. **Лідія Тополевська** — Центр правових та політичних досліджень «Сім», м. Львів.
8. **Алла Тютюнник** — Херсонська міська асоціація журналістів «Південь», м. Херсон.
9. **Володимир Яворський** — Білорусь, м. Мінськ.

Спостережна рада

Зиновій Антонюк, Микола Горбаль, Йосип Зісельс, Василь Овсієнко, Євген Пронюк та Євген Сверстюк.

Персонал спілки

Аркадій Бущенко — виконавчий директор.

Людмила Єльчева — фінансовий директор.

Ірина Кучинська — головний бухгалтер.

Олег Левицький — юрист.

Михайло Тарахкало — директор по стратегічним справам УГСПЛ.

Марина Говорухіна — PR-менеджер.

Максим Щербатюк — юрист.

Назар Лосюк — офіс-менеджер.

Віталій Новиков — веб-адміністратор сайту УГСПЛ.

Алла Андрусак — секретар.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ

Спілка здійснює діяльність за такими напрямками:

- Надання правової допомоги у захисті від порушень прав людини та основоположних свобод у судах, органах державної влади та місцевого самоврядування, а також у міжнародних установах;
- Постійний моніторинг та інформування про стан дотримання прав людини та основоположних свобод в Україні;
- Адвокація позитивних змін до правової системи України;
- Навчання правам людини;
- Сприяння розвитку мережі правозахисних організацій.

Ми вдячні за допомогу усім, хто сприяє захисту прав людини.

Як надати фінансову допомогу УГСПЛ — див.:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1205039794>

Як стати волонтером УГСПЛ — див.:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1260786935>

Як спільно проводити заходи — див.:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1260787132>

1

ЗАХИСТ ЖЕРТВ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ

Правове консультування

УГСПЛ за підтримки Європейського союзу та Фонду «Oxfam Novib» координує роботу єдиної мережі приймалень для надання громадянам безплатної первинної правової допомоги.

Приймальні УГСПЛ можуть надати:

- правову інформацію та консультації;
- допомогу в підготовці документів, у тому числі позовних заяв;
- представництво інтересів у судах та інших органах влади;
- представництво інтересів в Європейському суді з прав людини та інших міжнародних органах.

Приймальні працюють за єдиними стандартами діяльності та узгодженими етичними нормами. Всередині мережі приймалень налагоджений інформаційний обмін.

До мережі входять **14 приймалень**, які знаходяться в Херсоні, Харкові, Чернігові, Львові, Луганську, Донецьку, Миколаєві, Тернополі, Конотопі (Сумська область), Сєвєродонецьку (Луганська область), Севастополі та Києві. У цих приймальнях щонайменше раз на тиждень проводиться прийом громадян. Також багато громадян звертаються письмово, телефоном чи за допомогою Інтернету. Крім прийому громадян, кожна організація проводить виїзні консультації в малодоступних місцях, де часто взагалі відсутня можливість отримати правову допомогу.

Протягом 2012 року приймальнями УГСПЛ було надано понад 6500 консультацій. Найбільше по допомогу зверталися пенсіонери, працівники бюджетної сфери, безробітні, непрацюючі, засуджені та їх родичі. Більше за все скарг від громадян надійшло на суди, міліцію, адміністрацію підприємств, пенсійний фонд та органи соціального захисту.

Для забезпечення якості надання юридичних послуг клієнтам УГСПЛ провела низку освітніх заходів, на яких юристи отримали змогу підвищити кваліфікацію та обмінятися досвідом. Зокрема, були проведені семінари «Стандарти Конвенції з прав людини стосовно справедливого судового розгляду та права власності», «Стандарти Конвенції з прав людини стосовно захисту від жорстокого поводження та ефективних способів захисту від нього», «Стратегічні справи», «Посилення можливостей мережі приймалень».

В Києві громадяни можуть отримати консультацію, завітавши до приймальні щопонеділка з 14 до 18 години, або телефоном. Протягом 2012 року приймальною в Києві було надано 2437 усних та письмових консультацій-надається з інформацією про можливі шляхи захисту порушеного права. УГСПЛ також систематично надсилає звернення до відповідних органів влади з метою захистити права осіб, які звернулися по допомогу. В окремих справах надається безкоштовний юрист.

Юридичні консультації надаються й на сайті УГСПЛ шляхом відповіді на запитання у розділі «Питання правозахиснику». Цей розділ є одним з найбільш відвідуваних і популярних серед громадян. За 2012 рік було надано 500 інтернет-консультацій. Також на сайті створено рубрику «Поради правозахисників», в якій містяться відповіді на найчастіші питання відвідувачів сайту. Відвідати рубрику можна за цим посиланням:

<http://helsinki.org.ua/index.php?r=1.3.4>

Контакти приймалень мережі можна знайти за цим посиланням:

<http://helsinki.org.ua/index.php?r=1.3.2>

Підтримка стратегічних справ

Фонд стратегічних справ створений для надання кваліфікованої правової допомоги жертвам порушень прав людини у справах, що мають стратегічне значення, тобто сприяють зміні законодавства, адміністративної чи судової практики або спрямовані на захист прав і свобод, коли ці порушення мають масовий чи брутальний характер. Фонд діє відповідно до Положення:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1128593983>

Фонд зацікавлений у співпраці із громадськими організаціями, адвокатами та юридичними фірмами у всіх регіонах України.

Завдяки фінансовій підтримці Міжнародного фонду «Відродження» та Європейського союзу УГСПЛ може повністю або частково оплачувати вартість надання правових послуг. Жертви порушень прав людини чи інші особи можуть нести солідарні витрати у наданні правової допомоги. У 2012 році було підтримано 29 стратегічних справ.

Деякі справи Фонду у 2012 році

Адвокат на візку виграв першу в Україні справу з дискримінації інвалідів

<http://life.pravda.com.ua/person/2013/01/16/119124/>

Прикутий до візка Дмитро Жарий виграв справу з дискримінації інвалідів проти мережі аптек. Усю аптечну мережу позбавляють ліцензії. Та найголовнішою перемогою є те, що суд визнав факт дискримінації.

Потрапити в аптеку, не обладнану належним чином пандусом, для людини на візку вкрай складно. Зазвичай для людей з інвалідністю доступ до таких закладів обмежений, адже часто пандусів просто не передбачено. Не потрапивши у черговий раз до аптеки «по-людськи», адвокат на візку Жарий розпочав свою боротьбу з дискримінацією людей з інвалідністю. У першій судовій інстанції п. Жарий програв. Та Дніпропетровський апеляційний адміністративний суд визнав протиправною бездіяльність Державної служби з лікарських засобів у Дніпропетровській області щодо здійснення перевірки виконання ліцензійних вимог. Крім того, суд зобов'язав розглянути питання щодо анулювання ліцензії на роздрібну торгівлю лікарськими засобами аптеки, проти якої позивався адвокат Жарий.

«Це рішення саме по собі унікальне — зобов'язати держустанову розглянути питання щодо анулювання ліцензії всієї мережі аптек через дискримінацію... Такого точно немає на території України, і ніколи не чув, щоб за порушення прав інвалідів з приводу доступності настільки жорстко каралося деінде в світі. І якщо касаційна інстанція не відмінить рішення апеляційного суду, ми матимемо унікальний прецедент захисту прав інвалідів», — каже Дмитро Жарий.

Голову сільської ради села Стара Збур'ївка звільнили від кримінальної відповідальності

<http://www.vgoru.org/index.php/our-investigation/item/501-marunyak>

14 березня 2008 року за звинуваченням у хабарництві був затриманий голова Старозбур'ївської сільради Віктор Маруняк.

Цій події передувало його протистояння незаконному вилученню земель запасу Старозбур'ївської сільської ради, які б мали ввійти до національного парку «Нижньодніпровський». Так, 18 травня 2007 року за розпорядженням Голови Голопристанської райдержадміністрації Херсонської області було розпочато приватизацію особливо цінних узбережних земель сільської ради загальною площею більш ніж 50 га. В червні Віктор Маруняк безуспішно звернувся до голови Херсонської облдержадміністрації з проханням відмінити це розпорядження. Після цього пан Маруняк розпочав судовий процес про повернення землі сільській громаді.

Перед черговим судовим засіданням 14 березня Віктор Маруняк був затриманий. Голову сільської ради затримали, коли він отримував від підприємця документ про перерахування коштів (50 тис. грн.) на рахунок сільської ради на соціальні потреби громади. «За 18 років моєї практики це перший випадок, коли гроші, які названо хабаром, було переведено на рахунок сільської ради», — сказав адвокат В. Маруняка. Адвокат до п. Маруняка був допущений тільки на 3-й день арешту. За цей час Старозбур'ївський голова підписав «явку з повинною». Фахова юридична підтримка та активна позиція громади зробили можливим визволення В. Маруняка з-під варти. Проте, до кінця справедливості все ж не перемогла. В 2012 році суд звільнив пана Маруняка з-під варти не виправдувальним вироком, а в зв'язку з закінченням строку давності.

Україна відповідь за порушення свободи мирних зібрань

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1326717027>

Європейський суд з прав людини передав на комунікацію до Уряду України справу Михайла Шмушковича, 19 березня 2009 року Шмушкович, віце-президент молодіжної громадської організації «Зеленка» та депутат Одеської міської ради, провів мирне зібрання в Одесі. Пікет був малолюдним, пройшов без жодних порушень громадського порядку. Через 16 днів після пікету старши-

на міліції Приморського районного відділу завітав до квартири пана Михайла, де склав протокол про адміністративне правопорушення за статтею 185-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що нібито було здійснено М. Шмушковичем під час зібрання 19 березня. У протоколі не зазначено, яке саме порушення порядку здійснив пан Шмушкович.

Судді як першої, так і апеляційної інстанції з таким викладенням фактів беззаперечно погодились. Пана Михайла оштрафували на 170 гривень. В рішеннях одеські суди наполягали, що заявку про проведення мітингу треба подавати за 10 днів, і аж ніяк не за 2, як це зробив М. Шмушкович. На суд не справили аргументи про те, що в Україні діє єдина законодавча норма, яка регулює реалізацію права громадян на мирні зібрання. Це ст. 39 Конституції України, яка не вимагає від організаторів зібрань повідомляти про зібрання за 10 днів і встановлює, що обмежити реалізацію права на мирні зібрання може лише суд і лише за визначеними цією статтею підставами, серед яких немає такої підстави як відсутність повідомлення про проведення зібрання.

Апеляційний суд зобов'язав мера Києва ознайомитись із Конституцією

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1338451934>

В окремій ухвалі від 16 травня 2012 року у справі за позовом Київської міської державної адміністрації до низки громадських організацій Апеляційний суд міста Києва наказав Київській міській раді протягом місяця привести у відповідність до Конституції акти місцевого самоврядування про проведення масових заходів.

Приводом до подібного рішення стало порушення права громадян на мирні зібрання. 29 листопада 2011 року ряд громадських організацій планували провести акції, зокрема в Маріїнському парку, на вулиці Банковій. Йшлося також про можливе пікетування Верховної Ради та Кабміну. Про що, звісно, повідомили Київську міськраду. Окружний адміністративний суд Києва за позовом Київської міської ради заборонив проведення акцій, посилаючись на Указ Президії ВР СРСР «Про порядок організації і проведення мирних зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР». Окружний суд мотивував заборону тим, що «на порушення даного указу про намір провести мирну демонстрацію відповідачі повідомили менш ніж за 10 днів».

Слід зазначити, що таке обґрунтування заборони мирних зібрань досить часто використовують національні суди. Тому постанова Апеляційного суду м. Києва, в якій вказано на абсурдність таких рішень є справді революційною. Так, у постанові йдеться: «Висновок суду першої інстанції є помилковим та таким, що суперечить Конституції та законам України». Адже Указ Президії ВР СРСР «суперечить Конституції України, оскільки він встановлює дозвільний характер на мирні зібрання, а ст. 39 Конституції України — повідомний. Мирне зібрання відповідно до Указу може бути заборонене виконавчим комітетом ради народних депутатів, а за Конституцією України — обмеження може бути встановлене лише судом».

В своїй постанові Апеляційний суд міста Києва посилається на рішення Європейського суду з прав людини у справі «Букта та інші проти Угорщини», де зазначається «...у випадку, коли демонстранти не беруть участь у актах насильства, для органів влади дуже важливо показати певну міру терпимості до мирних зібрань для того, щоб право на мирні зібрання, передбачене ст. 11 Конвенції, не було позбавлене його сутності».

2 ІНФОРМУВАННЯ ПРО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Дослідження ситуації в країні

Щорічна доповідь «Права людини в Україні»

Починаючи з 2005 року, УГСПЛ щорічно оприлюднює доповідь «Права людини в Україні», яка є результатом моніторингу дотримання прав людини, судової та адміністративної практики за відповідний період і містить аналіз ситуації та рекомендації щодо покращення ситуації. Доповідь є основою публічної кампанії, що проводиться для усвідомлення державою та суспільством необхідності змін.

Кожна доповідь складається з двох частин. В першій частині дається загальна оцінка стану прав людини в країні та основних тенденцій, а також аналіз виконання рекомендацій, наданих в попередніх доповідях.

Багатодітна родина виграла суд у мера Львова

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1360167448>

Три роки судової тяганини знадобилося родині Кисельових для відновлення справедливості. Весь цей час Кисельови доводили Львівській міськраді, що маючи трьох дітей, мають право на статус багатодітної родини і відповідні пільги. Чиновники з цим не погоджувались, за що сплатять родині компенсацію близько 5 тисяч гривень.

Представники Львівської міськради позбавили пільг багатодітних батьків, мотивуючи це тим, що вони не є багатодітною родиною. Не дивлячись на те, що вони одружені, та спільно виховують трьох дітей від попереднього шлюбу. Під час судового засідання представник міськради також просив відхилити позов через те, що у держави обмежені ресурси, і грошей на соціальні гарантії не передбачено.

Суд визнав ці аргументи непереконливими та назвав дії Львівської міськради протиправними. Виконавче провадження по справі вже відкрито, тож незабаром родина отримає компенсацію за багаторічне знуцання чиновників.

В другій — розглядається реалізація окремих прав і свобод. Кожен розділ доповіді містить аналіз законодавчих змін за певний період, узагальнені відомості про порушення прав чи свобод із прикладами найбільш брутальних порушень, інформацію про найважливіші судові справи, зокрема, рішення Європейського суду з прав людини проти України, ухвалені у відповідний період, та відомості про діяльність правозахисних організацій на захист і утвердження цього права (свободи). У кожному розділі визначалися ключові фактори, критично важливі для здійснення змін на краще та надаються рекомендації, які зміни необхідні для покращення ситуації.

На матеріали доповідей УГСПЛ посилалися в своїх щорічних доповідях щодо стану з правами людини Державний Департамент США, інституції

Ради Європи, зокрема, Європейський Комітет із запобігання катуванням та поганому поводженню, Європейська Комісія проти расизму та нетерпимості, а також Європейський суд з прав людини в своїх рішеннях. Матеріали доповідей використовувалися й «Міжнародною Амністією», Human Rights Watch, Freedom House та іншими міжнародними правозахисними організаціями.

13 березня 2012 року в Києві Українська Гельсінська спілка з прав людини на прес-конференції представили доповідь «Права людини в Україні — 2011». У прес-конференції взяли участь: Євген Захаров, голова правління УГСПЛ, Катерина Левченко, президент міжнародного центру «Ла Страда», Аркадій Бущенко, адвокат і виконавчий директор УГСПЛ. На заході були присутні більше 30 журналістів з центральних телеканалів, друкованих ЗМІ та Інтернет-видань. Інформація про прес-конференцію і зміст звіту була широко представлена в ЗМІ.

У той же день з метою ширшого висвітлення висновків правозахисників про ситуацію в країні з правами людини та привернення уваги органів влади та міжнародних організацій до брутальних порушень прав людини був проведений круглий стіл «Представлення доповіді правозахисних організацій «Права людини в Україні — 2011». Круглий стіл був організований Українською Гельсінською спілкою з прав людини спільно з Харківською правозахисною групою. Його учасниками були представники багатьох органів влади, іноземних посольств в Україні, неурядових організацій, правозахисників і журналістів ЗМІ. В цілому взяло участь більше 60 осіб.

У програмі круглого столу було обговорення основних тенденцій в сфері прав людини та рекомендацій з найбільш проблемних питань дотримання прав людини в Україні:

- Політичні переслідування в Україні;
- Порушення громадянських і політичних прав і свобод;
- Право на справедливий суд, проблеми судової реформи;
- Жорстокість кримінально-правової політики, грубі порушення прав людини з боку МВС;
- Посилення майнового розшарування, посилення тиску держави на бізнес і на малий і середній бізнес тощо.

Електронні версії звіту перебувають одночасно на двох сайтах: Український варіант звіту (сайт УГСПЛ):

<http://www.helsinki.org.ua/index.php?r=a1b7c7>
та (сайт Харківської правозахисної групи)
<http://khp.org/index.php?r=1.6>

Англійський варіант звіту:

<http://www.helsinki.org.ua/en/index.php?r=a2b3c7>
та <http://khp.org/en/index.php?r=2.4>.

Друковані версії звіту були розіслані в:

- Міжнародні та іноземні організації, посольства держав в Україні;
- Органи влади — Президенту України, парламент і парламентські комітети, центральні (міністерства і відомства) і регіональні органи виконавчої влади, судові органи та інші органи влади;
- Бібліотеки;
- Громадські організації та неурядові установи.

Одразу після презентації доповіді була розпочата робота над підготовкою доповіді «Права людини в Україні — 2012»:

<http://www.helsinki.org.ua/index.php?r=1.4.1.9>

Координація підготовки «тіньової доповіді» громадських організацій до Універсального періодичного огляду

Протягом 2012 року УГСПЛ координувала підготовку правозахисними організаціями альтернативної доповіді до Ради з прав людини ООН в рамках Універсального періодичного огляду (УПО).

УПО є механізмом, створеним відповідно до Резолюції Генеральної асамблеї ООН від 15 березня 2006 року. Кожна країна проходить цю процедуру 1 раз на 4 роки. Під час огляду країна представляє свій звіт про ситуацію з правами людини. Правозахисники, в свою чергу, надають свій, так званий, «тіньовий звіт»:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1326974353>

Коаліція, що включала більше 40 правозахисних організацій, за координації УГСПЛ, підготувала і направила до Ради з прав людини 12 «тіньових доповідей» про різні аспекти прав людини. Зокрема, були підготовлені доповіді щодо дотримання Україною фундаментальних прав, екологічних прав, права на життя, прав власності, прав ув'язнених, прав ВІЛ-позитивних осіб, прав людей з інвалідністю, прав жінок, прав дитини, соціально-економічних прав, права на освіту, а також проблемних аспектів дискримінації в Україні. В документах наголошувалось на недоліках судової реформи, яка, на думку авторів, зробила суддів ще більш залежними. Звертають увагу і на вибіркове судове переслідування політичних опонентів влади, інші порушення прав людини.

В процесі підготовки «тіньових доповідей» було проведено навчання для представників громадських організацій щодо основних аспектів функціонування механізму УПО, а також основних вимог до підготовки цих «тіньових доповідей».

УГСПЛ була активно задіяна в процесі підготовки Міністерством юстиції України Національної доповіді по УПО. Проводилися обговорення як на етапі підготовки цієї доповіді, так і на етапі прийняття кінцевої редакції. Були організовані спільні з державними органами тематичні робочі зустрічі щодо окремих категорій прав людини, які дозволяли громадськості озвучити свою позицію щодо тих чи інших аспектів Національної доповіді.

Внаслідок цієї взаємодії окремі положення Національної доповіді були значно змінені і певні кроки щодо вирішення піднятих громадськістю проблем почалося ще в процесі її підготовки.

Також проведено адвокаційну кампанію просування найбільш важливих рекомендацій серед представників іноземних держав як всередині країни, так і безпосередньо в Женеві. Підготовлено відповідне узагальнення і добірку найважливіших рекомендацій. Внаслідок проведення цієї кампанії фактично всі найважливіші рекомендації були озвучені країнами на сесії Ради ООН з прав людини, де розглядався звіт України по УПО.

За результатами УПО Україна отримала 145 рекомендацій від 57 країн учасниць ООН:

<http://www.undp.org.ua/ua/media/41-democratic-governance/1403-un-member-states-pointed-out-to-kyiv-on-issues-with-human-rights>

Після отримання рекомендацій УГСПЛ було зроблено все можливе, щоб більшість рекомендацій було прийнято Урядом України. Зокрема, були направлені листи на підтримку прийняття рекомендацій як від УГСПЛ, так і різноманітних міжнародних організацій.

Сайт УГСПЛ та соціальні мережі

Портал УГСПЛ — потужне джерело інформування громадян. На сайті можна знайти доповіді правозахисних та міжнародних організацій, матеріали Ради Європи та інституцій ООН з прав людини щодо України та іншу корисну інформацію.

Ресурс пропонує до уваги відвідувачів правозахисні українські та міжнародні новини. Сайт ведеться українською, російською та англійською мовами.

У 2012 році сайт був реформований, для того щоб зробити його більш зручним у користуванні, зокрема, було вдосконалено систему пошуку інформації.

Відвідання сайту УГСПЛ в 2012 році:

хіти	відвідувачі	хости
654 181	383 700	354 039

Статистика відвідування сайту за 2012 рік

місяць	хіти	відвідувачі	хости
Січень	36 619	17 925	18 861
Лютий	79 021	48 129	43 317
Березень	66 103	40 090	37 928
Квітень	58 512	35 120	32 658
Травень	63 819	36 308	28 729
Червень	50 189	28 623	21 429
Липень	42 201	23 521	21 164
Серпень	32 901	16 009	15 887

місяць	хіти	відвідувачі	хости
Вересень	37 619	18 925	18 861
Жовтень	46 327	27 680	27 535
Листопад	52 476	32 666	32 475
Грудень	49 322	30 476	30 498

За новинами УГСПЛ слідкують 600 користувачів **Twitter**

<http://twitter.com/UGSPL>

та 479 користувачів **Facebook**

<http://www.facebook.com/pages/Ugspl/161635813884383>

УГСПЛ збирає відео про факти порушень прав людини в Україні чи про інші правозахисні події в країні. Правозахисне відео можна знайти за адресою:

<http://www.youtube.com/ugspl>

3 НАВЧАННЯ ПРАВАМ ЛЮДИНИ

УГСПЛ є ініціатором і одним із найважливіших партнерів всеукраїнської освітньої програми «Розуміємо права людини» (<http://www.edu.helsinki.org.ua>), яка розпочала свою роботу в 2008 році. Програма є довгостроковою громадською кампанією, спрямованою на забезпечення доступу до освіти в сфері прав людини в Україні в межах активності громадянського суспільства та на офіційному рівні.

На даний час в рамках програми вдалось об'єднати зусилля багатьох громадських організації та активістів, які діють на захист та підтримку прав людини в Україні та за кордоном*. Партнерами програми стали близько

50 організацій, серед яких є ті, що безпосередньо здійснюють окремі компоненти програми, які діляться своїм експертним досвідом або надають фінансову підтримку.

Діяльність програми дозволяє долучити до правозахисного руху молодих активістів. Для активістів громадянського суспільства та молоді проводяться всеукраїнські та місцеві школи з прав людини та спеціалізовані тренінги, присвячені різним видам дій на захист та підтримку прав людини, організації громадських кампаній. Окремі тренінги є швидкою реакцією на актуальні проблеми. Наприклад, у 2011–2012 році відбулися тренінги «Права людини в місцях несвободи», що передбачав підготовку групи активістів, які намагаються вплинути на ситуацію з дотриманням прав людини в державних закладах, що по факту їх функціонування

* Список партнерів програми включає біля 50 організацій, серед яких є ті, що безпосередньо здійснюють окремі компоненти плану дій програми, ті, які діляться своїм експертним досвідом, та ті, що надають фінансову підтримку.

є закритими і належать до різних відомств — охорони здоров'я, освіти, соціальної політики, пенітенціарної системи, органів внутрішніх справ і т. п. У тренінгу «Використання відео у громадських акціях та кампаніях на захист прав людини в інтересах людей з інвалідністю» у 2012 році взяли участь активісти, які підготували три дискусійних відеоролики для громадських акцій та кампаній на захист та підтримку прав людей з інвалідністю. Програма в якості освітньої платформи підтримує ініціативи «Асоціації українських моніторів з дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів».

Журналісти приєднуються до активних дій беручи участь у довгостроковому курсі «Роль журналістики у захисті та підтримці прав людини». Їх матеріали спонукають дивитись на окремі випадки та суспільні проблеми крізь призму прав людини. Вони здатні підсилювати ефективність громадських кампаній.

Вплив на офіційну систему освіти в сфері прав людини здійснюється передусім через залучення працівників освітніх закладів, які мають активну громадянську позицію. Наразі створюється мережа «Школа — територія прав людини» із загальноосвітніх навчальних закладів, педагогічні працівники та адміністратори яких проходять навчання в рамках програми. Розробляються пропозиції щодо інтеграції тем з прав людини до навчальних програм службової підготовки в органах внутрішніх справ. До цієї роботи залучаються працівники вищих навчальних закладів системи ОВС України.

Освітні дії поступово відкривають пенітенціарну систему України. У 2012 році Департамент пенітенціарної служби України проводив на базі виправних колоній та управлінь освітні з використанням спеціально створеного в рамках програми «Розуміємо права людини» навчального відеофільму.

Продовження практичної підготовки активістів є постійно діючий компонент програми «Ініціативи активістів: права людини», завдяки якому активісти, які проходили навчання, можуть отримати експертний супровід та підтримку їх ініціатив у захисті та підтримці прав людини. Інформаційну платформу програми створюють її сайт (www.edu.helsinki.org.ua) та соціальна мережа (www.hr-activists.net). Ці інформаційні ресурси не

тільки інформують про діяльність програми, знайомлять з найважливішими з точки зору прав людини подіями і проблемами, активністю випускників програми після навчання, але й створюють додаткові можливості для безпосередніх дій на захист прав людини, їх планування, суспільної дискусії.

Програма спрямована на міжнародні солідарні дії на захист прав людини. Маючи партнерів в інших країнах в рамках програми з 2011 року діє партнерський міжнародний курс із прав людини для молодих активістів. Ця нова ініціатива народилась на ґрунті акцій солідарності української молоді з білоруськими активістами. У 2012 році проведено 2 тренінги і 2 дистанційні сесії для групи із 18 активістів із України, Білорусі та Росії. Зараз ці активісти працюють над плануванням та проведенням кампаній солідарності.

У 2012 році в рамках програми відбулось більше 20-ти навчальних заходів, 13 з яких та конференція «Розвиток освіти у сфері прав людини» були проведені безпосередньо УГСПЛ. Учасниками цих заходів були 135 активістів та громадсько-активних молодих людей, 32 журналісти, 12 працівників пенітенціарної системи, 32 педагоги. У конференції «Розвиток освіти у сфері прав людини» взяли участь більше 140 активістів правозахисного руху, педагогів, науковців, адвокатів і т. п.

Програма тісно співпрацює з міжнародним фестивалем документального кіно про права людини «DOCUDAYS». Обидві ініціативи мають спільні плани, об'єднані єдиною метою.

Найближчі плани програми передбачають розвиток та підтримку мереж випускників, збільшення роботи на рівні місцевих громад, посилення ефективності всеукраїнських навчальних заходів, які стали традиційними, приділення особливої уваги тренінгам з організації громадських кампаній на захист та підтримку прав людини, посилення впливу на формальну систему освіти.

Програма висловлює вдячність донорам, які підтримали її діяльність в 2012 році, а саме: Міжнародному фонду «Відродження», Посольству США в Україні, Гельсінському фонду з прав людини (Польща), Норвезькому Гель-

сінському комітету, Програмі розвитку об'єднаних націй, Вишеградському фонду (Чехія).

Більше про програму «Розуміємо права людини» можна знайти в Інтернеті:

<http://www.edu.helsinki.org.ua>

Навчання адвокатів

Щодня сотні українців, серед яких немало юристів, звертаються до міжнародних інстанцій за захистом своїх прав чи прав своїх клієнтів. Проте статистика свідчить, що в 2012 році 70% скарг наших співвітчизників були визнані Європейським судом з прав людини неприйнятними.

Це свідчить про брак адвокатів, які мають досвід в сфері міжнародного права. Заповнити цю прогалину взялась Українська Гельсінська спілка з прав людини за підтримки Фонду будинків прав людини. УГСПЛ координує в Україні освітню програму «Міжнародне право в правозахисній діяльності». Її учасниками стали 25 адвокатів. Про важливість курсу свідчить і кількість заявок, які були подані на участь — 208 на 25 місць. В рамках курсу авторитетні міжнародні фахівці безкоштовно навчають адвокатів ефективним механізмам захисту прав людини з використанням міжнародних інстанцій.

Подібний курс вже пройшов в Росії, Білорусі, Молдові та Азербайджані. Юристи, які пройшли навчання, стверджують — проект унікальний. Адже отримані знання відразу реалізуються на практиці. Результатами курсу в інших країнах вже стали більше 100 скарг, які були направлені в міжнародні та регіональні системи захисту прав людини. Крім того, учасники проекту здійснюють захист правозахисників, беруть участь у спільних проектах з партнерськими організаціями в своїх країнах.

Програма дистанційного курсу не ставить перед собою завдання дати конкретні відповіді на складні питання, що стосуються захисту прав людини. Першочергове завдання проекту полягає в тому, щоб познайомити учасників з основними підходами і концепціями в області міжнародного права, прав людини і забезпечити майданчик для їхнього обговорення.

Матеріали, представлені в рамках проекту, є основою для більш глибокого подальшого самостійного вивчення їх учасниками.

Основна мета проекту — надати адвокатам та юристам можливість отримання системної дистанційної освіти в галузі прав людини і навчити їх застосовувати стандарти прав людини у щоденній практиці на національному рівні, сприяти імплементації міжнародних стандартів у галузі прав людини.

Проект спрямований на:

- розвиток більш глибокого розуміння юристами та адвокатами права прав людини;
- покращення доступу до інформації з прав людини за допомогою розвитку каналів електронної комунікації;
- поліпшення якості судових позовів через застосування стандартів в галузі прав людини;
- поліпшення якості звернення в міжнародні органи;
- консолідацію спільних ініціатив юристів і правозахисників.

Для українських учасників курс ще триває, проте вже досягнуті важливі результати. Зокрема, прецедентною для України стала справа Дмитра Жарого, про яку йшлося вище (розділ «Підтримка стратегічних справ»).

Учасники курсу впевнені, його необхідно розвивати та продовжувати. За словами адвоката Сергія Зайця, в Україні настав переломний момент. Судді стали боятися притягнення до відповідальності за порушення, встановлені рішеннями Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). І саме цей період необхідно використовувати для привчання суддів до думки про необхідність застосування практики Євросуду. Для цього в Україні потрібні практики, здатні компетентно застосовувати рішення ЄСПЛу національних судів. В кожному регіоні має бути сформована група юристів/адвокатів, здатних компетентно застосовувати рішення міжнародних інстанцій на практиці. При цьому вони повинні знаходитися у зв'язку між собою, мати можливість спілкуватися і обговорювати проблемні питання.

Робота в консультативно-дорадчих органах при органах влади

Представники УГСПЛ є членами Комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права при Президенті України <http://www.president.gov.ua/documents/12615.html> та Конституційної Асамблеї <http://www.president.gov.ua/documents/14752.html>

У жовтні 2012 року Українська Гельсінська спілка з прав людини та Харківська правозахисна група запропонували до обговорення проект Конституції України, який може стати новим Основним Законом держави. Проект передбачає новий підхід до визначення засад конституційного ладу України, двопалатну структуру українського парламенту (Національних Зборів України), пропонує президентську форму правління (президент — глава виконавчої влади), переосмислює весь комплекс суб'єктивних прав і свобод людини і громадянина тощо. Ідейну основу проекту складають надбання як національної, так і загальної — євроатлантичної конституційної думки. Проект був переданий до Конституційної Асамблеї, яка визнала документ «важливою науковою розробкою у конституційній сфері», що стане предметом відкритих фахових дискусій і обговорень як суспільством, так і у рамках діяльності Конституційної Асамблеї:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1350387367>

З текстом документу можна ознайомитись тут:

<http://khp.org/index.php?id=1340884962>

Участь у процесі обрання та подальша співпраця з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини

Обрання омбудсмена

У лютому 2012 року УГСПЛ стала одним із ініціаторів публічної кампанії щодо обрання Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з метою не допустити кулуарного розвитку цього процесу і у подальшому брала активну участь у кампанії.

Спочатку правозахисники запропонували депутатам висунути на цю посаду та підтримати кандидатуру Євгена Захарова, голову правління УГСПЛ. У зверненні зазначалося: «Ми переконані, що Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини має стати представник громадянського суспільства — дієва, толерантна, незалежна від партійного впливу людина, яка має великий досвід правозахисної діяльності і авторитет серед неурядових організацій». До звернення приєдналися 595 осіб та організацій:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1327750631>

Іншим кандидатом була Валерія Лутковська. При першому голосуванні жоден кандидат не набрав достатньої кількості голосів. Євген Захаров відмовився висувати свою кандидатуру на повторне голосування, і УГСПЛ підтримала Катерину Левченко, президента Міжнародного правозахисного жіночого центру «Ла Страда — Україна», який входить до складу УГСПЛ. УГСПЛ закликала депутатів відійти від політичних змагань і подивіться на цю посаду не як на черговий трофей у змаганні більшості і опозиції, а як на ефективний інструмент захисту прав українців:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1333083697>

На жаль, кандидатуру Катерини Левченко представники опозиційних фракцій не висунули на голосування (http://lb.ua/news/2012/03/28/143131_oppozitsiya_opredelilas_novim.html), і єдиним кандидатом на цю посаду залишилася Валерія Лутковська. Напередодні голосування у Верховній Раді за ініціативи УГСПЛ неурядові організації провели консультації з Валерією Лутковською, під час яких було сформульоване бачення громадянського суспільства щодо належного функціонування інституту Омбудсмана в Україні, зокрема, щодо пріоритетних напрямків діяльності. Слід зазначити, що більшість позицій, оговорених в ході консультацій, були згодом реалізовані в діяльності офісу Омбудсмана.

УГСПЛ стала одним з ініціаторів створення Консультативної ради при Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини. До її складу увійшли представники правозахисних організацій, профспілкові діячі, журналісти і науковці (усього 28 осіб). Очолюють Консультативну раду Валерія Лутковська та Євген Захаров. Метою діяльності ради є надання консультативної підтримки Уповноваженому, проведення наукових досліджень, вивчення пропозицій щодо поліпшення стану захисту прав людини та основоположних свобод шляхом ефективного використання потенціалу інституцій громадянського суспільства.

У вересні 2012 року Консультативна рада підтримала пропозицію Уповноваженого щодо розробки стратегічного плану розвитку України у сфері захисту прав людини. Щоб цей план не став одним із багатьох досі не реалізованих, експерти Консультативної ради, на прохання Уповноваженого, підготували зведений документ рекомендацій ООН та інститутів Ради Європи для України й здійснили аналіз вже існуючих планів на предмет їх відповідності виконанню Україною в повній мірі зобов'язань перед ООН та Радою Європи. На основі цього документу здійснюється розробка стратегічного плану діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Також представники УГСПЛ увійшли до експертних рад з питань доступу до публічної інформації при Уповноваженому з прав людини, з питань дотримання прав людей з інвалідністю та експертна рада з питань дотримання трудових прав та національного превентивного механізму.

Моніторинг ситуації та інформування

У 2012 році успішно завершилась багаторічна робота над Кримінально-процесуальним кодексом України (КПК), в розробці якого безпосередню участь брали представники УГСПЛ. 14 травня 2012 року Президент підписав новий КПК:

<http://www.president.gov.ua/news/24118.html>

У грудні 2012 року УГСПЛ розпочала програму моніторингу новоствореної системи безоплатної правової допомоги. Проект здійснюється за фінансової підтримки посольства Королівства Нідерландів в Україні й передбачає моніторинг діяльності системи за допомогою різних інструментів. Наприкінці 2013 року, за результатами моніторингу, УГСПЛ планує оприлюднити звіт із рекомендаціями щодо поліпшення ситуації.

Протягом 2012 року УГСПЛ продовжила моніторинг політичних переслідувань в Україні та фіксувала такі випадки на сайті:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1349257536>

Інші події

22 березня 2012 року представник УГСПЛ взяв участь в засіданні громадської експертної ради, присвяченому прийняттю нового закону про громадські організації. Були розроблені рекомендації для влади щодо законопроекту позитивних та негативних сторін законопроекту. 15 травня в рамках засідання українсько-американської комісії стратегічного партнерства в якій взяв участь виконавчий директор УГСПЛ. Комісія розробила низку рекомендацій українській владі, зокрема щодо законопроекту «Про громадські об'єднання». Закон з урахуванням правок був прийнятий 05.08.2012 року:

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

В травні в Брюсселі відбулась презентація книги «Ефективний кримінальний захист в Східній Європі», у створенні якої взяв участь виконавчий директор УГСПЛ. Книга базується на дослідженні, яке проводилось в Болгарії, Грузії, Литві, Молдові та Україні, й спрямована на встановлення стандартів

кримінального захисту в країнах ЄС та Ради Європи, а також може стати ефективним посібником для політиків в розробці практичних механізмів доступу до захисту в кримінальному правосудді:

<http://www.legalaidreform.org/news/item/383-effective-criminal-defence-in-eastern-europe>

Звернення до органів влади

Відкрите звернення до Президента: Політичним переслідуванням не місце в Україні!

10 січня УГСПЛ оприлюднила звернення до Президента України, де висловила рішучий протест та закликала негайно припинити політичні переслідування. В зверненні, зокрема, зазначено: «Як обраний президент, Ви взяли на себе відповідальність за захист конституційних прав громадян та розбудову правової демократії. Відповідальність за відступ від демократії та деморалізацію народу теж буде за Вами». До звернення приєднались 175 осіб та організацій:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1326185991>

Але політичні переслідування в Україні тривають. Про це, зокрема, свідчать і результати моніторингу:

<http://helsinki.org.ua/index.php?r=a1b7c8>

Вирок Юрію Луценку — черговий крок до руйнування верховенства права в Україні

27 лютого УГСПЛ виступила з відкритою заявою до керівництва країни, в якій засудила вирок колишньому міністру внутрішніх справ Юрію Луценку, назвавши його політично вмотивованим. В заяві правозахисники закликали суди вищих інстанцій скасувати несправедливий вирок. Також автори заяви закликали міжнародну спільноту дати політичну оцінку спробам української влади зруйнувати незалежність судової системи. До заяви приєднались 27 правозахисних організацій з різних країн світу:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1330367159>

Заява УГСПЛ пролунала в унісон із заявами міжнародних лідерів. «Ми розчаровані вироком щодо пана Луценка, який сигналізує про те, що в Україні тривають суди, які не дотримуються міжнародних стандартів щодо справедливого, прозорого і незалежного судового процесу», — виловилась віце-президент Європейської Комісії Кетрін Ештон.

Міністерство закордонних справ Великобританії засудило вирок екс-міністру й закликала провести чесні парламентські вибори. «Засудження колишнього глави МВС Юрія Луценка викликає серйозне занепокоєння та є черговим прикладом занепаду верховенства права в Україні», — сказав міністр у європейських справах МЗС Великобританії Девід Лідінгтон. Доповідач Парламентської асамблеї Ради Європи Марія-Луїза Бек вказала на те, що вважає екс-міністра внутрішніх справ Юрія Луценка «жертвою політичної вендетти». «Будучи реформатором, колишній міністр внутрішніх справ, серед іншого, ліквідував кримінальне угруповання всередині міністерства, відповідальне за резонансне вбивство журналіста Георгія Гонгадзе, і викликав гнів у певних осіб, які повернулися до влади», — сказала доповідач ПАРЕ Марія-Луїза Бек:

http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?virok_lutsenku_zasudzhuye_svitova_spilnota&objectId=192762

Звернення щодо відбору кандидатів у судді Європейського суду з прав людини від Росії

9 квітня УГСПЛ закликала Раду Європи звернути увагу на ряд порушень, які відбулись в Російській Федерації під час відбору суддів до Європейського суду з прав людини, та повернути список кандидатів, представлених Російською Федерацією.

Зокрема, українські правозахисники відзначили, що оголошення про конкурс на посаду судді було опубліковано в спеціалізованому виданні лише на початку серпня 2011 р., тобто після закінчення кінцевого строку для подання заявок — 1 серпня 2011 року. Таке порушення призвело до того, що значна кількість достойних кандидатів були позбавлені можливості подати свою кандидатуру. Це та інші порушення зараз оскаржуються в росій-

ських судах. На думку УГСПЛ, дії російської влади становлять загрозу всій європейській системі захисту прав людини:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1333974682>

Звернення щодо ініціатив, спрямованих на обмеження компетенції Європейського суду з прав людини

10 квітня УГСПЛ звернулася до Міністра юстиції України з приводу тенденцій щодо обмеження права на індивідуальну скаргу та обмеження компетенції Європейського суду з прав людини, які вбачаються в Протоколі № 14 до Конвенції з прав людини. Правозахисники закликали українську делегацію на конференції на вищому рівні у Брайтоні не підтримувати ініціативи, спрямовані на обмеження компетенції суду та скорочення права на індивідуальну скаргу:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1334078717>

УГСПЛ на захисті свободи мирних зібрань

Протягом 2012 року УГСПЛ випустила низку звернень, якими закликала український парламент захистити учасників мирних зібрань та ухвалити для цього відповідний закон. З текстами можна ознайомитись за цими посиланнями:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1338923524>

та <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1347611150>

й <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1347022225>

Звернення представників громадянського суспільства щодо недопустимості підписання мовного законопроекту № 9073 Ківалова-Колесніченка

6 липня УГСПЛ закликала Президента України не підписувати Закон «Про засади державної мовної політики». В зверненні наголошувалось, що цей закон прийнято у нелегітимний спосіб з ознаками узурпації влади народом парламентською більшістю, й, у разі набрання ним чинності, він завдасть непоправної шкоди конституційному ладу і правовій системі України. До звернення долучилось 98 осіб та організацій:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1341581479>

Але цей закон був підписаний Президентом України і набрав чинності.

Представники громадських організацій просять Верховну Раду переглянути Закон «Про захист персональних даних»

27 серпня 14 громадських організацій, серед яких і УГСПЛ, звернулися до Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти та Офісу Ради Європи в Україні з проханням переглянути Закону України «Про захист персональних даних». Автори звернення зазначили, що закон містить ряд проблемних положень, які не відповідають європейським стандартам, Представники громадськості розробили та надали пропозиції для його покращення:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1346083178>

Очікується, що парламент перегляне цей закон у 2013 році.

УГСПЛ: зміни до закону про прокуратуру не вирішують проблему існування не передбаченого Конституцією «загального нагляду»

26 вересня УГСПЛ звернулася до Президента та парламенту України й закликала підтвердити незмінність намірів докорінно реформувати систему органів і діяльності прокуратури, пришвидшити роботу з реформування органів прокуратури, активізувати співпрацю з експертами Ради Європи та Венеціанської комісії і здійснювати подальші заходи з реформування прокуратури України, спираючись на їх висновки та рекомендації. Також

УГСПЛ звернулась до Робочої групи з питань реформування прокуратури та адвокатури «продовжити свою роботу над опрацюванням пропозицій щодо комплексного реформування системи органів прокуратури відповідно до загально визнаних міжнародних демократичних стандартів, враховуючи рекомендації та зауваження експертів Ради Європи та Венеціанської комісії»:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1348639911>

Заява про створення Коаліції неурядових організацій у зв'язку з головуванням України в ОБСЄ

27 вересня представники неурядових організацій України та інших держав-учасниць ОБСЄ, а також міжнародних цивільних мереж, заявили про створення Коаліції НУО з головуванням України в ОБСЄ у 2013 році. Метою коаліції є посилення ролі громадянського суспільства у всіх процесах ОБСЄ та надання сприяння Україні як країні-Голові в її зусиллях по розвитку і підвищенню ефективності організації, а також поліпшення виконання зобов'язань ОБСЄ у сфері людського виміру всіма державами-учасницями. Коаліція вважає, що Україна повинна використовувати своє головування для поліпшення ситуації з правами людини та вирішенні існуючих проблем в галузі людського виміру як на всьому просторі ОБСЄ, так і всередині самої України:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1348752366>

Правозахисники закликали Президента України ветоувати Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр»

5 жовтня УГСПЛ закликала Президента України накласти вето на Закон «Про Єдиний державний демографічний реєстр», адже цей реєстр запроваджується з незрозумілою метою на необмежений період без зазначення підстав для внесення персональних даних та мети їх обробки. Це призводить до порушення низки статей Закону «Про захист персональних даних», статті 32 Конституції України, а також міжнародних угод держави в царині прав людини:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1349453405>

Але Закон був підписаний Президентом України та набув чинності.

Відкрите звернення з приводу викрадення Леоніда Развозжаєва

25 жовтня УГСПЛ оприлюднила відкрите звернення щодо викрадення російського опозиціонера Леоніда Развозжаєва з території України російськими спецслужбами.

Спілка заявила про вимогу до Верховної Ради України розпочати парламентське розслідування подій, пов'язаних з викраденням Развозжаєва; до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини відкрити провадження у справі щодо викрадення Развозжаєва; до Президента України — відсторонити від посади Голову Служби безпеки України, Голову Прикордонної служби України до з'ясування обставин викрадення Леоніда Развозжаєва та вирішення питання про можливу причетність українських силових відомств до цього викрадення; до Генеральної прокуратури України — провести повне розслідування обставин викрадення та опублікувати його результати; до Міністерства закордонних справ України — звернутися до Російської Федерації за роз'ясненнями щодо заяв представників російської влади про причетність російських спецслужб до викрадення, заявити ноту протесту, якою вимагати пояснення правових підстав для дій російських спецслужб на території України та припинення дій, які порушують державний суверенітет України; до всіх органів влади — вжити заходів для посилення захисту шукачів при тулку в Україні:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1351166974>

Але розслідування проведене не було.

Відкрите звернення Української Гельсінської спілки з прав людини з приводу цензури в агентстві УНІАН

7 листопада УГСПЛ виступила з відкритим зверненням, в якому висловила занепокоєння з приводу утисків свободи слова на сайті інформаційного агентства УНІАН:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1352281523>

Слідом за цим адміністрація інформаційної агенції УНІАН, розглянувши конфліктну ситуацію, що склалася в департаменті інтернет-проектів — редакції сайту УНІАН, прийняла низку кадрових рішень. Про це йдеться в повідомленні агенції. За фактом перевищення керівником департаменту інтернет-проектів, головним редактором сайту УНІАН Миколою Кондратенком службових повноважень у частині погроз накладення стягнень, не передбачених трудовим законодавством України, вирішено провести внутрішнє службове розслідування:

<http://www.telekritika.ua/news/2012-11-21/76910>

14 листопада УГСПЛ та ще 13 правозахисних організацій звернулися до Міністерства інфраструктури України з вимогою відмовитись від запровадження іменних залізничних квитків. Адже таке запровадження становитиме порушення права на приватність (приватне життя), гарантоване Конституцією України та Європейською Конвенцією про захист прав людини:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1352909037>

Продаж квитків на залізничний транспорт за документами, що засвідчують особу, було відтермінувано:

<http://zik.ua/ua/news/2013/01/02/386808>

Міжнародна співпраця

Українська Гельсінська спілка з прав людини є активним членом Платформи громадянської солідарності <http://civicsolidarity.org/ru/page/about-us>, яка була створена з метою об'єднання неурядових організацій які прагнуть поліпшити ситуацію з правами людини в Європі, Євразії та США. В рамках платформи в 2012 році УГСПЛ підписала більше двох десятків звернень на підтримку правозахисників та громадянських активістів в різних країнах. Тексти звернень знаходяться за цим посиланням:

<http://www.civicsolidarity.org/cname/joint-statements>

31 серпня представник УГСПЛ взяв участь у зустрічі з постійними представництвами у Женеві для інформування про альтернативні звіти в рамках Універсального періодичного огляду ООН.

24–27 вересня в Варшаві пройшла презентація коаліції неурядових організацій щодо головування України в ОБСЄ в 2013 році, в якій активну участь бере УГСПЛ.

29–30 вересня під час Міжнародної конференції в Москві представники УГСПЛ презентували результати роботи української команди курсу «Міжнародне право в правозахисній діяльності. Дистанційне навчання адвокатів правам людини».

5–6 грудня в Дубліні представник УГСПЛ взяв участь в альтернативному засіданні коаліції громадських організацій в рамках ОБСЄ, під час якого було озвучено рекомендації про покращення ситуації з правами людини України, яка головуватиме в ОБСЄ в 2013 році.

9–10 вересня в Будапешті пройшла зустріч адвокатів, що працюють в правозахисних організаціях «Уроки і шляхи просування вперед в боротьбі з тортурами», в якій взяли участь представники УГСПЛ. В жовтні був опублікований звіт по реформуванню діяльності Європейського суду з прав людини, в розробці якого взяли участь представники правозахисних організацій Чеської Республіки, Угорщини, Італії, Польщі, Республіки Молдова, Росії та України. Від України участь у складанні звіту взяли представники УГСПЛ:

<http://www.opensocietyfoundations.org/briefing-papers/european-court-reform-national-implementation-interlaken-declaration>

Медіа-заходи

13 березня відбулось представлення доповіді правозахисних організацій «Права людини в Україні — 2011». Правозахисники відзначили три небезпечні тенденції, що виникли в минулому році: зростання бідності серед українців, політичні переслідування опозиції та громадських рухів й знищення незалежності суду:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1331560655>

23 квітня УГСПЛ презентувала 12 «тіньових доповідей» про різні аспекти прав людини, які були написані для Універсального періодичного огляду (УПО). В документах наголошують на недоліках судової реформи, яка, на думку авторів, зробила суддів ще більш залежними. Звертають увагу

й на вибіркоче судоче переслідування політичних опонентів влаци, інші порушення прав людини:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1335192643>

17 травня виконавчий директор УГСПЛ взяв участь у прес-конференції з приводу щорічного звіту по Україні в рамках Європейської політики сусідства за 2011 рік. «Оцінка у звіті «досягнення» України у сфері справедливого судочинства цілком відповідає дійсності і навіть виглядає дуже поміркованою на тлі рухів з боку європейських країн. Слід відзначити, стосовно вибіркових переслідувань, що у 2011–2012 роках влада діє не так агресивно, як у 2010 році, коли кримінальні справи проти колишніх урядовців відкривалися десятками. Також у сфері реформи судочинства кроки стали більш поміркованими після того, як завершився розподіл сфер впливу. Але ситуація залишається нестабільною, і майбутні вибори можуть каталізувати розвиток, напрямком якого зараз важко передбачити», — зазначив Аркадій Бущенко:

http://euinfocentre.rada.gov.ua/euinfocentre/control/uk/publish/article?jsessionid=74172DB70838D9A4FFC92C92858DF714?art_id=46698&cat_id.=45695

23 травня виконавчий директор УГСПЛ взяв участь у прес-конференції, присвяченій проведенню Всеукраїнського дня безоплатної правової допомоги:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1337770776>

17 вересня представник УГСПЛ взяв участь у круглому столі «Який закон про свободу мирних зібрань потрібен Україні?» та висловив думку про необхідність прийняття Закону «Про свободу мирних зібрань».

1 жовтня представник УГСПЛ взяв участь у круглому столі щодо рекомендацій Ради Європи щодо Закону України «Про засади запобігання і протидії дискримінації».

11 жовтня в офісі Уповноваженого Верховної Ради з прав людини відбувся круглий стіл на тему «Незворотність покарань в контексті нового КПК», організатором якого виступила УГСПЛ. У дискусії взяли участь провідні українські та міжнародні експерти в галузі права.

10 грудня відбулась прес-конференція, під час якої УГСПЛ оголосила лауреатів всеукраїнської Антипремії «Будяк року 2012»:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1355150492>

13 грудня представники УГСПЛ взяли участь у щорічній міжнародній конференції з питань надання безоплатної правової допомоги. Конференція була присвячена підготовці до набуття чинності Закону «Про безоплатну правову допомогу», до розробки якого були долучені представники Спілки:

http://www.facebook.com/photo.php?fbid=440864432628185&set=a.180853561962608.36785.161635813884383&type=1&theater&notif_t=like

ЗМІ про УГСПЛ

УГСПЛ завжди з готовністю співпрацює з засобами масової інформації та надає коментарі журналістам з питань, пов'язаних з правами людини.

У 2012 році про Українську Гельсінську спілку з прав людини в засобах масової інформації було понад 200 згадок, а це означає, що майже кожного дня правозахисники намагалися привернути увагу ЗМІ до проблем з правами людини в Україні.

Зокрема, діяльність правозахисників висвітлювали такі ЗМІ як УНІАН, 5 канал, телеканал 1+1, телеканал «Тоніс», телеканал СТБ, телеканал TVі, телеканал «Україна», газета «Комсомольская правда в Украине», журнал «Кореспондент», газета «Сегодня», радіо «Німецька хвиля», радіо «Свобода», радіо «Ера» тощо.

За більш детальною інформацією просимо звертатися за цими посиланнями:

- рубрика сайту «Преса про нас»
<http://helsinki.org.ua/index.php?r=a1b1c10>
- рубрика сайту «Преса про Антипремію «Будяк року»»
<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1184236923>

5 СПЕЦІАЛЬНІ ПРОЕКТИ УГСПЛ

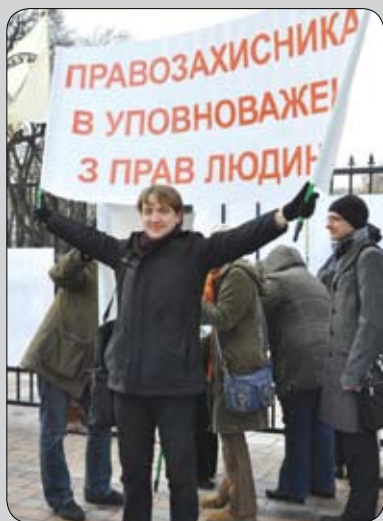
Акції

Акція в підтримку Євгена Захарова на посаду Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

15 березня УГСПЛ провела акцію на підтримку кандидата в омбудсмени Євгена Захарова: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1331719235>

Фоторепортаж з акції можна знайти тут:

<http://www.facebook.com/media/set/?set=a.414422531907655.117060.304089532940956&type=1>

Акція в підтримку Євгена Захарова

Акція до річниці смерті Ігоря Індила

Акція до річниці смерті Ігоря Індила

17 травня УГСПЛ разом з представниками «Міжнародної амністії в Україні», Центру інформації про права людини та Фондації регіональних ініціатив провели під Генеральною прокуратурою України акцію, якою закликали

провести ретельне розслідування смерті Ігоря Індила та інформувати громадськість про свої дії. Результатом стала відповідь від прокуратури міста Києва про намір співпрацювати:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1337340800>

Всеукраїнський день безоплатної правової допомоги

25 травня УГСПЛ виступила партнером «Всеукраїнського дня правової допомоги 2012», під час якого адвокати надавали кваліфіковану правову допомогу тим, хто її найбільше потребує — малозабезпеченим особам, громадським, благодійним та іншим неприбутковим організаціям, а також суб'єктам малого підприємництва. За словами виконавчого директора спілки Аркадія Буценка: «Адвокат зобов'язаний піклуватися про правову систему держави, адже це інструмент, за допомогою якого він може заробляти гроші. Якщо система руйнується, це неминуче впливає і на його діяльність»:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1337770776>

В рамках цього заходу в приміщенні Секретаріату Омбудсмена юристи УГСПЛ надавали безкоштовну юридичну допомогу всім бажаючим.

Виставка «Права людини поза грою»

8 червня УГСПЛ приєдналась до проведення мандрівної виставки «Права людини поза грою», що проходила з нагоди проведення футбольного чемпіонату «Євро-2012». На прикладах реальних людських історій жертв «нечесної гри» були показані найважливіші проблеми порушення прав людини в Україні за останні два роки, серед яких політичні репресії, цензура, розгін мирних зібрань, катування, несправедливе судочинство тощо:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1339163739>

Акція «Проти катувань»

Вже 5 років поспіль УГСПЛ в Міжнародний день на підтримку жертв катувань (26 червня) проводить вуличну акцію. У 2012 році захід був проведений разом з Amnesty International в Україні, Харківською правозахисною групою, Фондацією регіональних ініціатив та Центром інформації про права людини.

Акція одночасно пройшла в Києві, Луганську, Харкові, Чернігові. В Запоріжжі її проведення заборонили. Під час акції активісти візуально продемонстрували необхідність створення системи належного розслідування численних випадків катувань в Україні. Детальніше про захід можна прочитати тут:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1340715353>

Проект «Громадські помічники Феміди»

«Громадські помічники Феміди» — експериментальний проект УГСПЛ, в рамках якого тридцять його учасників (журналісти та громадські активісти) проводили громадське розслідування трьох справ, де є очевидні порушення прав людини й де на національному рівні не вдалося домогтися позитивних зрушень.

Експертну підтримку учасникам проекту здійснювали правозахисники Харківської правозахисної групи, Української Гельсінської спілки з прав людини та Центру громадянських свобод. Адміністратором проекту виступила ВМГО «Дебатна Академія», а інформаційної підтримки — агенції «Поряд з Вами» та «Свідомо».

За зразок були взяті три кримінальні справи. У справі п. Рафальського, який був засуджений до довічного позбавлення волі, захистом зібрані аргументи, які переконливо свідчать про те, що відносно нього під час досудового слідства були застосовані тортури. Комітет ООН по запобіганню катувань висловився стосовно справи п. Рафальського в своїх рекомендаціях на адресу Уряду України, зазначаючи що Україна має провести розслідування обставин незаконного насильства відносно п. Рафальсь-

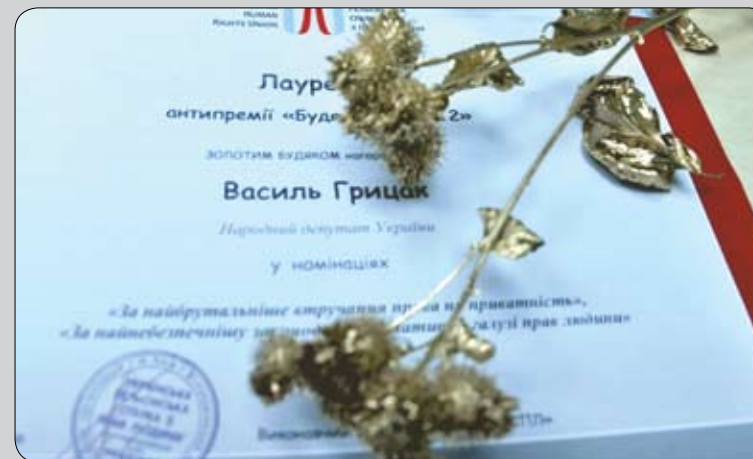
кого. Міжнародна Амністія в двох своїх річних доповідях за 2009–2010 роки зазначила, що Олександр Рафальський був підданий катуванням. Друга справа — справа загиблого двадцятисемирічного юнака п. Карпиленка, якого звинуватили у викраденні мобільного телефону, при тому, що мати парубка стверджує, що саме в цей день син хворів і не міг скоїти злочин. Разом з тим, під час затримання і дізнання міліціонери завдали п. Карпиленку тілесних ушкоджень, в результаті яких затриманому була видалена селезінка. Пізніше п. Карпиленко, перебуваючи в одній камері з в'язнем, хворим на відкриту форму туберкульозу, також захворів на туберкульоз, а 7 листопада 2011 року помер в лікарні. При тому, що міра запобіжного заходу у вигляді арешту йому так і не була змінена на підписку про невиїзд. Міжнародна Амністія в своїй річній доповіді зазначає про порушення права на належне медичне забезпечення відносно п. Карпиленка.

Як третій приклад безкарності українських «катів в погонах» є унікальний за своєю безпрецедентністю випадок, що стався з харків'янином п. Строганом. Його катували, вивозили в ліс, підключали електричний струм, а коли п. Строган втрачав свідомість, для того, аби він прийшов до тями, міліціонери заливали йому в горло нашатирний спирт, потім дві доби тримали в кімнаті для тортур, вимагаючи від родини гроші. Пан Строган пообіцяв принести належну суму, аби тільки вийти з полону звірячих нелюдських мук. Після звільнення з полону звернувся до МВС, прокуратури, в правозахисні організації, до журналістів, навіть взяв участь у слуханнях Парламентського Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності та зустрівся з Омбудсменом і заручився його підтримкою. Після таких дій п. Строган вдруге був затриманий за фальшивим обвинуваченням і катований тими ж міліціонерами, доставлений в суд для обрання міри запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. При тому, що п. Строган був доставлений до зали суду зі слідами тілесних ушкоджень на обличчі та слідами від насильства на шиї, прокуратура навіть за таких обставин вдруге відмовила в порушенні кримінальної справи.

Більше про проект можна дізнатися тут:

<http://old.helsinki.org.ua/index.php?id=1324901070>

Щорічна Антипремія УГСПЛ «Будяк року»

Антипремія «Будяк року» існує вже 7 років. Її мета — привернути увагу громадськості до брутальних порушень прав людини, що відбулися в державі протягом року, та стимулювати суспільну дискусію щодо небезпечних для прав людини тенденцій у вітчизняній правовій системі. Антипремія присуджується за найбільш ганебні та небезпечні порушення прав людини та основних свобод, що відбулися за минулий рік.

Вся інформація про антипремію «Будяк року» знаходиться тут:

<http://helsinki.org.ua/index.php?r=a1b14>

10 грудня, в Міжнародний день прав людини, стали відомі імена найбільших порушників прав людини в Україні за 2012 рік. Лідером правозахисного антирейтингу став народний депутат від Партії регіонів Василь Грицак. Крім того, у переліку найбільших порушників прав людини — Центральна виборча комісія, Національний банк України, Харківська міська рада та Харківський окружний адміністративний суд, а також Президент України Віктор Янукович та голова Верховної Ради Володимир Литвин. Всі вони отримали від УГСПЛ правозахисну антипремію «Будяк року».

«Переможців» антипремії Української Гельсінської спілки з прав людини «Будяк року — 2012» обирала конкурсна комісія, що складалась із журналістів, представників громадських організацій та правозахисників, а результати були оприлюднені під час прес-конференції 10 грудня.

Лауреати були обрані в таких номінаціях:

- **Центральна виборча комісія (ЦВК)**

Номінація «За численні та брутальні порушення виборчих прав громадян»

На думку правозахисників, ЦВК схвалила рішення окремих окружних виборчих комісій (ОВК), в яких були шалені та очевидні фальсифікації підрахунку голосів. Крім того, ЦВК відмовилася виправити порушення та зловживання на окремих ОВК замість того, щоб скористатись своїм правом перерахувати голоси на спірних дільницях. Саме ЦВК могла суттєво зменшити негативні наслідки протистояння в округах, але свідомо цього не зробила, чим суттєво порушила виборчі права та не врахувала вибір сотень тисяч громадян.

- **Харківська міська рада та Харківський окружний адміністративний суд**

Номінація «За грубе порушення права на свободу мирних зібрань»

Харківська міська рада та Харківський окружний адміністративний суд системно забороняли будь-які протестні акції в місті. Харків є лідером по кількості судових рішень про заборону мирних зібрань. В 2012 р. було заборонено понад 80 заходів, що, фактично, становить половину всіх судових заборон на проведення мирних зборів в Україні.

- **Національний банк України (НБУ)**

Номінація «За брутальне порушення права власності з політичних мотивів»

НБУ «посприяв» штучній ліквідації АКБ «Базис», якій належав опозиціонеру Арсену Авакову. На початку 2012 року п. Аваков мав найбільший рейтинг серед харківських політиків і був найбільш вірогідним переможцем виборів до Верховної Ради України на мажоритарному окрузі в Харкові. Нацбанк створив перепони в діяльності АКБ «Базис» через вимогу створення страхового фонду, а потім штучно припинив процес капіталізації. Усі спроби банку покращити свою ситуацію, за словами його працівників, було припинено ззовні.

- **Президент України Віктор Янукович,
Голова Верховної Ради Володимир Литвин**

Номінація «За зневагу до Конституції та законодавства України»

Зневага до Конституції та законодавства України полягала в підписанні Закону «Про засади державної мовної політики» всупереч Конституції Украї-

ни. Закон містить положення, які дають можливість на певних територіях України не застосовувати державну мову як обов'язковий засіб спілкування у публічних сферах суспільного життя, зокрема, у судочинстві, діловодстві державних органів, органів місцевого самоврядування та відносинах між органами влади усіх рівнів. Звуження Законом «Про засади державної мовної політики» конституційного статусу державної мови буде узурпацією парламентом виключного права народу змінювати конституційний лад в Україні.

- **«Золотий будяк» народному депутату Василю Грицаку**

Номінації «За найбрутальніше втручання в право на приватність», та «За найнебезпечнішу законодавчу ініціативу в галузі прав людини»

Народний депутат Василь Грицак подав до Верховної Ради України та лобював прийняття скандального законопректу № 10492 «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», який був ухвалений Верховною Радою України та підписаний Президентом України 29 листопада. Небезпека цього закону полягає у тому, що він грубо порушує гарантоване Конституцією України право особи на невтручання в особисте, сімейне життя. Це не перше номінування п. Грицака. У 2007 році він вже отримав «Будяк року» за спроби втрутитися в приватне життя українців.

Docudays UA. Дні документального кіно про права людини

З **23 по 29 березня 2012 року** в Києві пройшов 9-й Міжнародний фестиваль документального кіно про права людини Docudays UA, його головна тема — запобігання авторитаризму в Україні.

Docudays UA — єдиний фестиваль в Україні, де українські глядачі мають можливість побачити найкращі документальні фільми світу про права людини та методи їх захисту. Візуальне мистецтво документального кіно звертається до почуттів людей, а інформація засвоєна на чуттєвому рівні, найбільш ефективно впливає на формування світогляду. Docudays UA — це не тільки кіно. Це ще й форум для дискусій, освітніх платформ та культурних заходів. Вплив фільмів посилюється на зустрічах з видатними пра-

возахисниками, діячами культури та мистецтва, на тематичних дискусіях в молодіжних аудиторіях. Це свято служить для інтеграції десятків правозахисних організацій, які працюють разом, аби провести фестиваль в Києві та в містах, містечках та селах 22-х регіонів України. Ця спільна робота розвиває й зміцнює мережу правозахисників на місцевому, національному та міжнародному рівні, сприяє залученню молодих людей до громадських організацій.

Сьогодні фестиваль є найбільшою та наймасовішою правоосвітньою подією. З кожним роком його вплив зростає і приваблює все більше й більше людей, які не байдужі до порушень прав людини та основних свобод. Отже, можна стверджувати, що Docudays UA є відкритою школою стратегій і технік захисту прав людини для сотень тисяч молодих українців, один з найшвидших і найефективніших засобів формування правової культури в українському суспільстві.

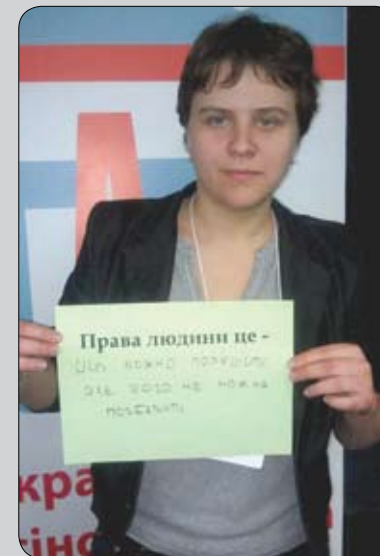
У 2012 р. в Києві фестиваль відвідало 25 660 глядачів. Про події фестивалю вийшло 124 публікації в друкованих виданнях та Інтернеті, 12 виходів в телефір (у тому числі ICTV, ТВІ, Канал 24, Перший національний), 8 виходів в радіо-ефір (у тому числі радіо «Ера», «Промінь», Національна радіокомпанія України). Рекламу фестивалю була розміщена в 7-ми електронних ЗМІ та Інтернет-виданнях.

Під час Docudays UA-2012 відбулися ряд цікавих подій, серед яких:

Українські студенти розповіли, що вони вважають правами людини

23 березня УГСПЛ підвела підсумки конкурсу «Що таке права людини?», який проводила серед студентів. Варіантів було отримано багато, зокрема: «Те, що можна порушити, але чого не можна позбавити», «Це коли всі водночас щасливі», «Невід'ємний елемент будь-якої людини. Як повітря», «Свобода», «Відповідальність. Толерантність», «Можливість бути собою» тощо. Переможцем було обране визначення «Права людини — це вибір»:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1333035821>

Круглий стіл «Чи має шанс авторитаризм в Україні?»

27 березня УГСПЛ провела круглий стіл за участі правозахисників, політологів, журналістів «Чи має шанс авторитаризм в Україні?» У заході взяли участь Євген Захаров, голова правління УГСПЛ, Єгор Соболев, керівник Бюро журналістських розслідувань «Свідомо», Павло Жачек, засновник Інституту дослідження тоталітарних режимів (Прага). Подія відбулась за участі відомих правозахисників, аналітиків, письменників, журналістів:

<http://ukrainian.voanews.com/content/authoritarianism-ua-2012-03-27-144395095/918630.html>

Квест для відвідувачів Docudays UA «Людина приречена на ... Свободу»

Під час квесту учасники мусили продовжити фразу «Людина приречена на...». Правильну відповідь, «Свободу», дали три учасники, за що й отримали призи від УГСПЛ:

<http://www.facebook.com/photo.php?fbid=420721867944388&set=a.420721071277801.118602.304089532940956&type=3&theater>

Фотозвіт подій фестивалю — на сайті Docudays UA:

http://www.docudays.org.ua/2010/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=41&Itemid=191

Мандрівний фестиваль Docudays Ua «Дні документального кіно про права людини»

По завершенню фестивалю в Києві Docudays UA традиційно мандрує Україною. У 2012 році у мандрівному фестивалі взяли участь 113 000 глядачів, 75% серед них — інтелектуальна молодь.

Кінофестиваль пройшов в 9 кінотеатрах, 11 Будинках культури, 36 центрах освіти, галереях, молодіжних кафе-студіях та інших культурно-громадських центрах, у 5 школах-інтернатах, 29 вузах, у тому числі в Інституті кримінально-виконавчої служби (м. Київ), 30 загальноосвітніх школах, 6 профтехучилищах, Білоцерківському училищі (Київська область) професійної підготовки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (фестивальні фільми побачили і взяли участь у їх обговоренні близько 360 слухачів з усіх регіонів України та особовий склад), 18 бібліотек, 2 технікумах, 6 коледжах, 5 академіях, 11 гімназіях, 5 ліцеях, 1 військовій частині.

У 2012 році фестиваль також пройшов у Центральному апараті Державної пенітенціарної служби України (Київ), в Управлінні Державної пенітенціарної служби України (Харків), у Чугуївському районному відділенні Міністерства внутрішніх справ України в Харківській області. А також в 23 виправних колоніях і 5 СІЗО у Київській, Донецькій, Херсонській, Львівській та Кіровоградській областях, вперше — в Тернопільській області та місті Чернігові. Через зміну керівництва пенітенціарної служби в Харківській області, не вдалося провести фестиваль в колоніях регіону. Але на момент написання звіту вже досягнуті домовленості про проведення там Мандрівного фестивалю-2013.

У ході дискусій засуджені обмінювалися думками, порівнювали свої долі і долі героїв фільму. Наприклад, при обговоренні фільму «Грішна хвороба» (історія життя і боротьби за свої права ВІЛ-позитивної вагітної жінки)

у глядачів виникли питання, чому показана історія жінки з Росії, хіба немає історій про Україну? Один засуджений зізнався, що має статус ВІЛ-позитивного вже 5 років і ставив питання про можливості лікування у виправних колоніях. Дискусія переросла в лекцію про передачу ВІЛ-інфекцій, лікування і можливості батьківства зі статусом.

Після показів та обговорень в колоніях правозахисники провели безкоштовні правові консультації для засуджених.

Також регіональні партнери фестивалю вже традиційно разом із представниками Всеукраїнської громадської організації «Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів» провели 6 майстер-класів для молоді, студентів, школярів старших класів та викладачів на тему «Як забезпечити себе від протиправних дій міліції».

Після показів фільмів організатори фестивалю в регіонах провели 264 (у 2011 році — 88) обговорень, дискусій, «круглих столів» та семінарів з питань прав людини із залученням експертів з числа громадських організацій, відомих у регіоні правозахисників, творчої інтелігенції, представників органів державної влади, журналістів. В обговореннях та дискусіях взяли участь близько 27 тисяч осіб, 80% з яких — молодь, студенти та школярі.

Організатори фестивалю в регіонах провели 10 прес-конференцій та брифінгів, присвячених відкриттю і подіям Мандрівного фестивалю. Інформація про роботу фестивалю була поширена на теле-і радіоканалах України, в друкованих та електронних ЗМІ. Про мандрівний фестиваль написали 108 газет, 178 електронних видань, інформацію і передачі про фестиваль транслювали 10 радіостанцій, сюжети про фестиваль показали 23 регіональних телевізійних компаній.

Інформація про проведення Мандрівного фестивалю була розміщена на сайтах Інституту кримінально-виконавчої служби, Білоцерківського училища ППП ДКВСУ, Державної пенітенціарної служби України, а також надрукована у відомчій газеті Державної пенітенціарної служби України «Закон і обов'язок».

Ось деякі приклади публікацій та відеосюжетів:

Київ: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/659933>

Івано-Франківськ:

<http://fakty.ictv.ua/ua/index/view-media/id/24751>

Ялта:

<http://yalta-gs.gov.ua/news/8193--ldocudays-ur>

Сімферополь:

<http://www.blacksea.tv/projects/o-glavnom/archive/11-12-2012>

Полтава:

<http://www.misto-tv.poltava.ua/news/13149/>

Чернігів:

<http://www.youtube.com/watch?v=PhvPGul1kGA>

Також інформація про фестиваль постійно розміщувалася на сайті Docudays UA в розділі «Мандрівний фестиваль».

Більше інформації про фестиваль можна знайти на його офіційному сайті:

<http://www.docudays.org.ua>

Волонтери УГСПЛ

Співпраця з волонтерами — важлива частина роботи Української Гельсінської спілки з прав людини. Адже практика в УГСПЛ — це не тільки корисний запис до резюме, а й безцінний досвід, можливість познайомитись із цікавими людьми, скористатися унікальною бібліотекою юридичних видань. Також наші волонтери отримують можливість взяти участь в різноманітних семінарах та тренінгах. Про те, як це, стажуватися в УГСПЛ, читайте з перших вуст:

Ганна Янова, волонтер УГСПЛ, 2012 рік:

«Здається, що юридична практика для студента обов'язково має бути нудною та одноманітною, канцелярською роботою «офісного планктону» і будь-які сподівання на інший варіант — утопія. Однак, дуже тішить, що мій досвід розходиться з очікуваннями більшості.»

В Українській Гельсінській спілці з прав людини (УГСПЛ) провела місяць, за який встигла побувати на різноманітних правозахисних подіях, надала десятки юридичних консультацій від імені загадкового правозахисника на сайті УГСПЛ, переконалася, що вони працюють (вони — це правозахисники), зрозуміти, що така діяльність мені дуже близька та цікава.

Можна писати багато і про офіс, до якого важко добиратися, але з якого не хочеться йти, про жарти про гестапо (суддівське), офіс-менеджера, який свердлить дрілью посеред офісу листки для фліпчарту, креатив піарщика, юридичні питання, які іноді були настільки загадкові, що хотілося перекваліфікувати в ворожку та, певно, всіх вражень і не перелічити. Отака вона практика в УГСПЛ очима пересічного волонтера:»:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1335518555>

Стати волонтером може кожен. Для цього надішліть резюме та мотиваційний лист на цю електронну адресу:

shcherbatuc@helsinki.org.ua

Докладніше тут:

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1260786935>

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ УГСПЛ ЗА 2012 РІК

Надходження УГСПЛ (у грн):

Безповоротна фінансова допомога (гранти)	5 646 375,40
Добровільне пожертвування	100,00
Пасивні доходи від продажу валюти	61 124,03
Загальна сума:	5 707 599,43

Джерела безповоротної фінансової допомоги:

Міжнародний фонд «Відродження» (МФВ)

1. Грантова угода № 45806 від 02.12.2011 р. на підтримку проекту «Підтримка стратегічних судових справ у сфері захисту прав людини». Термін дії угоди — з 02.12.2011 р. до 30.11.2012 р. Отримано 163 828,00 грн.
2. Грантова угода № 47370 від 02.11.2012 р. на підтримку проекту «Підвищення можливостей мережі центрів правової допомоги». Термін дії угоди — з 19.11.2012 р. до 28.02.2013 р. Отримано 116 356,00 грн.
3. Грантова угода № 47428 від 29.10.2012 р. на підтримку проекту «Засуджені до довічного ув'язнення: можливості для корекції і повернення». Термін дії угоди — з 05.12.2012 р. до 31.12.2012 р. Отримано 18 590,00 грн.

Фундація «Інститут відкритого суспільства» (OSI-ZUG)

1. Грантова угода № 40020577 на інституційну підтримку у 2010–2012 рр. / 2-й рік. Термін дії угоди — з 01.07.2011 р. до 30.06.2012 р. Отримано 399 395,00 грн (\$50 000,00).
2. Грантова угода № 40023186 на інституційну підтримку у 2012–2015 рр. (рік 1-й з 3-х). Термін дії угоди — з 01.07.2012 р. до 30.06.2013 р. Отримано 399 650,00 грн (\$50 000,00).

Національний Фонд демократії (NED)

1. Грантова угода № 2011-141.0 на виконання проекту «Права людини в Україні — 2011». Термін дії угоди — з 01.03.2011 р. до 31.03.2012 р. Отримано 23 969,10 грн (\$3 000,00).
2. Грантова угода № 2012-121.0 на виконання проекту «Сприяння розвитку прав людини в Україні». Термін дії угоди — з 01.04.2012 р. до 31.03.2013 р. Отримано 343 559,27 грн (\$42 994,00).

Норвезький Гельсінський комітет (НГК)

Грантова угода від 13.12.2011 р. на виконання проекту «Навчання з прав людини в Україні». Термін дії угоди — до 31.01.2012 р. Отримано 1 102 413,01 грн (€108 361,23).

Фонд Чарльза Стюарта Мотта (Фонд Мотта)

Грантова угода № 2006-00484.02 на інституційну підтримку. Термін дії угоди — з 01.07.12 р. до 30.06.14 р. Отримано 697 405,00 грн (\$85 000,00).

Посольство Королівства Нідерландів в Україні (Посольство Нідерландів)

Угода на виконання проекту № 24994 від 07.12.2012 р. «Внесок у розвиток ефективної системи безоплатної юридичної допомоги у кримінальному провадженні через застосування інструментів моніторингу та едвокасії». Термін дії угоди — з 10.12.2012 р. до 10.12.2013 р. Отримано 693 696,00 грн.

Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН)

1. Грантова угода № CSDP-GA-HR-12-1 від 20.01.2012 р. на виконання проекту «Громадська ініціатива з написання альтернативного звіту для Універсального Періодичного Огляду». Термін дії угоди — з 20.01.2012 р. до 20.07.2012 р. Отримано 443 515,00 грн.
2. Грантова угода № CSDP-GA-MG-12-05 від 04.04.2012 р. на виконання проекту «Ефективні комунікації для ОГС». Термін дії угоди — з 04.04.2012 р. до 04.06.2012 р. Отримано 62 952,81 грн.

Представництво Європейського Союзу в Україні (ЄС)

Грантова угода № 2012/299-181 від 07.09.2012 р. на виконання проекту «Посилення правових можливостей вразливих груп суспільства захищати свої права». Термін дії угоди — з 08.09.2012 р. до 07.09.2014 р. Отримано 943 044,05 грн (€90 098,31).

Посольство Сполучених Штатів Америки в Україні (Посольство США)

Угода на виконання проекту № SUP30012GR112 від 15.05.2012 р. «Електронна освіта з питань прав людини для юристів». Термін дії угоди — з 01.08.2012 р. до 31.03.2013 р. Отримано 99 017,28 грн.

Рада Європи

Грантова угода № DGI/2012/358437 від 07.06.2012 р. на проведення чотирьохденного поглибленого семінару для адвокатів України. Термін дії угоди — до 15.05.2012 р. Отримано 111 269,37 грн (€11 424,58).

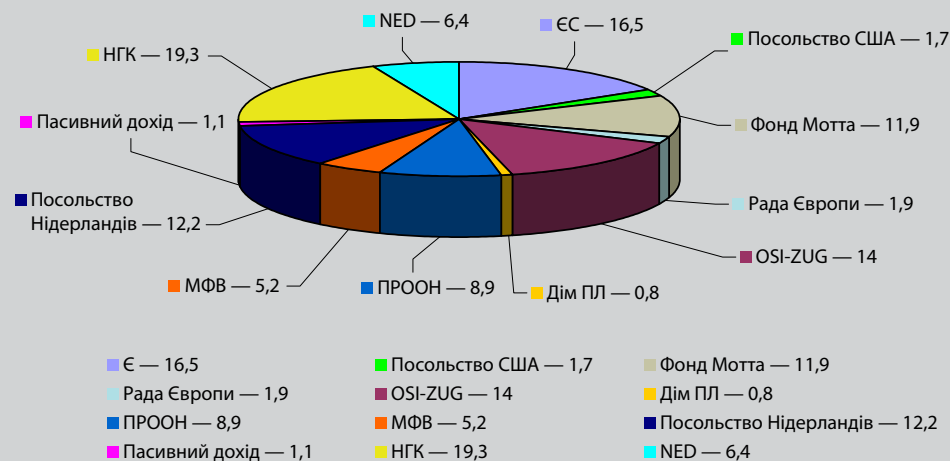
Фундація Дому Прав Людини (Дім ПЛ)

Грантова угода від 02.07.2012 р. на виконання проекту «Електронна освіта з питань прав людини для юристів». Термін дії угоди — до 01.08.2012 р. Отримано 45 715,51 грн (€4 486,68).

Добровільне пожертвування

Добровільні пожертвування приватних осіб — 100 грн.

Надходження УГСПЛ (за донорами, у відсотках)

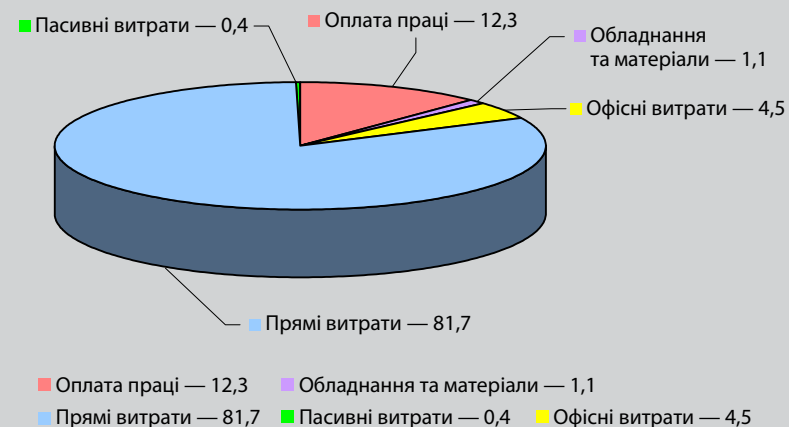

Витрати УГСПЛ (у грн):

Оплата праці	529 921,08
Офісні витрати	
Оренда офісу	109 866,90
Комунікативні витрати (поштові витрати, телефон, інтернет, веб-хостінг)	22 951,36
Бази даних, література, періодика	12 989,80
Зовнішній аудит	23 000,00
Банківські витрати	25 795,81
Всього	194 603,87

Обладнання та матеріали	
Обладнання, програмне забезпечення	36 486,76
Витратні матеріали, канцтовари	12 851,91
Всього	49 338,67
Прямі витрати	
Навчальні та публічні заходи	1 725 019,75
Субгранти та матеріальна допомога	136 784,70
Публікації	243 539,00
Переклад	258 002,57
Юридичні послуги	342 725,35
Послуги за контрактами	813 008,57
Всього	3 519 079,94
Пасивні витрати від продажу валюти	16 757,93
ЗАГАЛЬНА СУМА ВИТРАТ	4 309 701,49

Витрати УГСПЛ (у відсотках)

Рух коштів УГСПЛ (у грн)

Залишок коштів на 01.01.2012 р.	1 394 015,10
Надходження	5 707 599,43
Витрати	4 309 701,49
Залишок коштів на 01.01.2013 р.	2 791 913,04

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ БЛАГОДІЙНИКІВ

Українська Гельсінська спілка з прав людини є неполітичною, неприбутковою та незалежною громадською організацією. Вся наша діяльність спрямована на захист жертв порушень прав людини або попередження таких порушень в майбутньому.

Ми ніколи не беремо плату за надану допомогу. З однієї сторони, абсолютна більшість жертв порушень прав людини, з якими ми працюємо, не спроможні платити за таку допомогу. З іншої сторони, така оплата фактично заборонена чинним законодавством.

Проте така професійна діяльність вимагає витрачання значних ресурсів, пов'язаних з оплатою поточних витрат організації та зарплатні її працівникам. Якщо ви поділяєте нашу діяльність і хочете її підтримати, ви можете надати нам добровільні пожертви. Усі зібрані кошти будуть спрямовані на захист жертв порушень прав людини, котрі не можуть захищати себе самостійно. Використання коштів перевіряється Ревізійною комісією та незалежними аудиторами.

Усі благодійники, незалежно від суми наданої благодійної пожертви, будуть отримувати щорічний змістовний та фінансовий звіт УГСПЛ, а також інформацію про напрямки витрачання наданих коштів.

Ми просимо благодійників повідомляти нас про розмір свого внеску, час його внесення будь-яким доступним шляхом (телефоном, поштою тощо). Також просимо повідомляти, чи бажаєте ви отримувати відповідні звіти, а також, чи ви погоджуєтесь на оприлюднення інформації про пожертвування.

У разі необхідності, ми можемо надати будь-які необхідні документи, щоб підтвердити надання благодійної допомоги з метою зменшення податків. Для юридичних осіб до суми валових витрат включається допомога неприбутковим організаціям у розмірі, що перевищує два відсотки, але не більше п'яти відсотків оподаткованого прибутку попереднього звітного року (стаття 5.2.2 Закону «Про оподаткування прибутку підприємств»).

Наші реквізити для перерахунку добровільних пожертв у будь-якому банку країни у гривнях:

Одержувач: ВАГО «Українська Гельсінська спілка з прав людини»

Рахунок: 2600 700 0017 576

Банк: Подільське відділення ПАТ «Укрсоцбанк»

МФО: 300023; ЄДРПОУ: 26581566

Призначення платежу: Благодійна допомога.

КОНТАКТИ

Адреса УГСПЛ: м. Київ, вул. Фролівська, 3/34, 3-й поверх

Поштова адреса: а/с №100, Київ 04071

Тел./факс: (044) 417 41 18. Тел.: (044) 383 95 19

Електронна адреса: office@helsinki.org.ua Сторінка в Інтернеті: www.helsinki.org.ua

<http://www.youtube.com/ugspl>, <http://twitter.com/UGSPL/>, <http://www.facebook.com/pages/UGspl/>